

บทที่ 23

การบรรยายลักษณะพืช (Plant description)

ในบทนี้ให้นักศึกษาฝึกการบรรยายลักษณะพืช ซึ่งนักศึกษาจำเป็นที่จะต้องรู้จักลักษณะพืช และคำศัพท์ลักษณะพืช ในการบรรยายลักษณะพืชนั้น พยายามบรรยายลักษณะต่างๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ลักษณะที่นิยมบรรยายและเรียงลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะนิสัยพืช ความสูง ลักษณะกิ่งและสี
 2. ใบ ; ชนิดของใบ ขนาด รูปร่าง ฐานใบ ปลายใบ ขอบใบ ขนาดของก้านใบ
 3. เส้นใบ ; เส้นกลางใบ จำนวนของเส้นแขนงใบ เส้นขอบใบมีหรือไม่มี
 4. ช่อดอก ; ขนาด ตำแหน่ง ชนิดของช่อดอก ขนาดก้านช่อดอก ลักษณะราศีส ใบประดับ ขนาด รูปร่าง
 5. ดอก ; สี ขนาดของก้านดอก หรือก้านดอกย่อย (กรณีที่อยู่ในช่อดอก)
 6. กลีบเลี้ยง ; จำนวน ขนาด รูปร่าง ลักษณะ
 7. กลีบดอก ; จำนวน ขนาด รูปร่าง ลักษณะ
 8. เกสรตัวผู้ ; จำนวน ขนาด ขนาดอับเรณู รูปร่าง
 9. เกสรตัวเมีย ; ขนาดของก้านชูเกสร ลักษณะปลายยอดเกสร จำนวนหลอดจล จำนวนออวุลต่อหลอดจล
 10. ผล ; ชนิด ขนาด รูปร่าง สี
 11. เมล็ด ; ขนาด รูปร่าง สี
- ลักษณะบางอย่างอาจจะไม่ต้องบรรยาย เพราะว่ามีข้อมูลลักษณะมีไม่ครบ หรือขึ้นกับลักษณะของพืชที่ศึกษา อนึ่งในการบรรยายลักษณะพืช ต้องมีรูปแบบเดียวกันตลอด

ขั้นตอนในการบรรยายลักษณะพืช มีดังนี้

1. ศึกษาลักษณะพืช เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน และจดบันทึกไว้
2. นำข้อมูลที่ได้ มาจัดเรียงตามลำดับก่อนหลัง
3. บรรยายลักษณะพืช เป็นภาษาอังกฤษ แต่ต่างจากภาษาอังกฤษทั่วไป เพราะว่าใน

การบรรยายนี้จะใช้ลักษณะนามขึ้นก่อนคำคุณศัพท์ เช่น ดอกสีขาว จะเขียนว่า flower white จะไม่เขียนเหมือนภาษาอังกฤษว่า white flower เป็นต้น

ตัวอย่างการบรรยายลักษณะพืชคัดแปลงจาก พิทักษ์ ใจคง, 2544

Pseuderanthemum couderci R. Ben. in Not. Syst. 1: 68. 1935; Benoist in Fl. Gén. I-C. 4: 721. 1935; Benoist in Not. Syst. 8: 3. 1936.

ไม้ล้มลุกขนาดเล็ก สูง 30-50 ซม. ลำต้นตั้งตรง ผิวสีน้ำตาลหรือสีขาวหม่น มีขน ใบ เดี่ยว เรียงตรงข้าม แบบสลับทิศ หรือไม่เป็นระเบียบ ก้านใบ ยาว 4-5 มม. ฐานใบสอบถึงสอบเรียว ขอบใบ เรียบ มีขน แผ่นใบรูปไข่ ยาว 6-10 ซม. กว้าง 5-6 ซม. ผิวใบสีเขียวหม่นมีขนทั้งสองด้าน เส้นแขนง ใบเรียงตรงข้ามหรือสลับ 4-5 คู่ ช่อดอกออกที่ปลายยอด แบบกระจ่างห่าง ใบประดับช่อ มี 2 แผ่น ขนาดใหญ่คล้ายใบ ยาว 2-3 ซม. กว้าง 0.5-1.3 ซม. ผิวมีขนทั้งสองด้าน เส้นใบเรียงตรงข้ามหรือสลับ 3-4 คู่ ฐานใบสอบ ขอบใบเรียบ ใบประดับดอก มี 3 แผ่น รูปแถบ ชั้นใน มี 2 แผ่น ยาว 1.5-2 มม. เรียงตรงข้ามติดที่ก้านดอกย่อย ชั้นนอก มี 1 แผ่น ยาว 3.5-4 มม. ใบประดับสองชั้นเรียงซ้อนเหลื่อม กัน ผิวมีขนแบบต่อมเหนียวทั้งสองด้าน กลีบเลี้ยง มี 5 กลีบ รูปแถบ ปลายเรียวแหลม ยาว 7-8 มม. กว้าง 1-1.5 มม. โคนกลีบเชื่อมกัน ผิวมีขนทั้งสองด้าน กลีบดอกเชื่อมเป็นหลอด มีสีขาว ยาว 4-4.5 ซม. ปลายแยกเป็น 5 กลีบ มีขนาดใกล้เคียงกัน หลอดกลีบดอกยาวมากกว่าแฉกกลีบดอก กลีบ ด้านล่างมีจุดประสีชมพู ผิวมีขนแหลมคล้ายเข็ม สีขาวใสหนาแน่น เกสรเพศผู้ มี 2 อัน ที่สมบูรณ์ และ มี 2 อันที่เป็นหมัน เกสรอันที่สมบูรณ์ ยาว 2.5-3 มม. โคนเชื่อมติดกับหลอดกลีบดอก เกสรไม่ โผล่เหนือหลอดกลีบดอก อับเรณู มี 2 พู รูปขอบขนาน ยาวประมาณ 2 มม. มีสีม่วง แดงตามยาว อับ เรณูยาวมากกว่าก้านชูเกสร ติดก้านชูเกสรตรงกลางด้านหลัง ผิวด้านหลังมีขนแบบต่อม เกสรเพศเมีย มีรังไข่รูปทรงกระบอก มี 4 ออวูล ยาว 2-3 มม. ผิวเกลี้ยง ปลายสุดของรังไข่มีขนนุ่มหนาแน่นถึง โคน ก้านชูเกสร ก้านชูเกสร ยาว 1.8-2 ซม. ผิวมีขนสีขาว ยอดเกสรปลายแยกเป็นสองแฉกไม่เท่ากัน ผล รูปทรงกระบอก ยาว 2-2.2 ซม. โคนฝักแคบตอนปลายพองเป็นกระเปาะ ผิวมีขนหนาแน่น เมล็ด รูป เกือบกลมแบน มี 4 เมล็ด สีขาว ผิวเมล็ดมีสองแบบ ผิวด้านที่ติดกับเปลือกเรียบ ส่วนด้านที่ติดกับ แกนผลมีร่องและสัน ตะขอ มี 4 อัน รูปคล้ายเข็ม ปลายโค้งแหลม ยาว 2-2.5 มม. ผิวเกลี้ยง (ภาพที่ 23 & 24)

นิเวศวิทยา : พบในพื้นที่ป่าเต็งรัง ช่วงเวลาการออกดอกเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ ความสูง 150-280 เมตร

การกระจายพันธุ์ : ไทย และมาเลเซีย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ขอนแก่น และสกลนคร

ชื่อพื้นเมือง : -

ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง : *P. Chaikong 19/43* (KKU)

P. couderci มีลักษณะเด่นที่ต่างจากชนิดอื่นคือ ใบประดับรูปแผ่นใบขนาดใหญ่ กลีบดอกสีขาว โคนกลีบไม่เชื่อมกัน ลักษณะผิวเมล็ดมี 2 แบบ คือ แบบเรียบและขรุขระ

ตัวอย่างการบรรยายลักษณะพืชภาษาอังกฤษคัดแปลงจาก พิทักษ์ ใจคง, 2544

Pseuderanthemum couderci R. Ben. in Not. Syst. 1: 68. 1935; Benoist in Fl. Gén. I-C: 721. 1935; Benoist in Not. Syst. 8: 3. 1936, (holotype K)

Small herb 30-50 cm tall, bark brown. *Leaves* simple, opposite decussate; petiole 4-5 mm long, base attenuate, margins entire pubescence, ovate 6-10 cm by 5-6 cm laminar greenish white pubescent on both surfaces, secondary veins 4-5 pairs opposite or alternate. *Inflorescence* raceme, terminal, leafy bract 2-3 cm by 0.5-1.3 cm, pubescent on both surfaces, secondary veins opposite or alternate, 3-4 pairs, base attenuate, margins entire, bractlet 3, linear, inner bracts, 1.5-2 mm long, opposite, the outer one, 3.5-4 mm, bractlet imbricated, glandular hairs on both surfaces. *Calyx* lobes 5, linear 7-8 mm by 1-1.5 mm, pubescent on both surfaces. *Corolla* lobes 5, white, 4-4.5 cm long, lobes subequal, tube longer than the lobes, lower lobe with dotted pink. *Stamens* 4, didynamous, 2 sterile and 2 fertile, 2.5-3 mm long, base fused into corolla tube; anther 2 lobes, oblong, anther longer than filaments, glandular hairs on behind surface. *Ovary* cylindrical, 4 ovules, 2-3 mm long, glabrous, style 1.8-2 cm long, pubescent on surface. Seed 4, globose, compressed, white; seed surface smooth and rough. Jaculator 4, like needle, 2-2.5 mm long, glabrous.

Thailand. – Khon Kaen and Sakon Nakhon.

Distribution. – China and Thailand.

Ecology. – Dipterocarp forest, 180-250 m, Flowering and fruiting

January – February.

Note. – *Pseuderanthemum couderci* is distinct from all other Thai *Pseuderanthemum* species in having leafy bracts (2-3 cm long) with white corolla. The seed surface are smooth and rough.

แบบฝึกหัดท้ายบท

ให้นักศึกษาวรรายลักษณะพืชที่กำหนดให้ 5 ชนิด

ชนิดพืช.....

1. ลักษณะนิสัยพืช ;

2. ใบ ;

3. เส้นใบ ;

4. ช่อดอก ;

5. ดอก ;

6. กลีบเลี้ยง ;

7. กลีบดอก ;

8. เกสรตัวผู้ ;

9. เกสรตัวเมีย ;

10. ผล ;

11. เมล็ด ;

ชนิดพืช.....

1. ลักษณะนิสัยพืช ;

2. ใบ ;

3. เส้นใบ ;

4. ช่อดอก ;

5. ดอก ;
6. กลีบเลี้ยง ;
7. กลีบดอก ;
8. เกสรตัวผู้ ;
9. เกสรตัวเมีย ;
10. ผล ;
11. เมล็ด ;

ชนิดพืช.....

1. ลักษณะนิสัยพืช ;
2. ใบ ;
3. เส้นใบ ;
4. ช่อดอก ;
5. ดอก ;
6. กลีบเลี้ยง ;
7. กลีบดอก ;
8. เกสรตัวผู้ ;
9. เกสรตัวเมีย ;
10. ผล ;
11. เมล็ด ;

ชนิดพืช.....

1. ลักษณะนิสัยพืช ;
2. ใบ ;
3. เส้นใบ ;
4. ช่อดอก ;
5. ดอก ;
6. กลีบเลี้ยง ;
7. กลีบดอก ;
8. เกสรตัวผู้ ;

9. เกสรตัวเมีย ;
10. ผล ;
11. เมล็ด ;

ชนิดพืช

1. ลักษณะนิสัยพืช ;
2. ใบ ;
3. เส้นใบ ;
4. ช่อดอก ;
5. ดอก ;
6. กลีบเลี้ยง ;
7. กลีบดอก ;
8. เกสรตัวผู้ ;
9. เกสรตัวเมีย ;
10. ผล ;
11. เมล็ด ;

ชนิดพืช

1. ลักษณะนิสัยพืช ;
2. ใบ ;
3. เส้นใบ ;
4. ช่อดอก ;
5. ดอก ;
6. กลีบเลี้ยง ;
7. กลีบดอก ;
8. เกสรตัวผู้ ;
9. เกสรตัวเมีย ;
10. ผล ;
11. เมล็ด ;

แบบฝึกหัด

ให้นักศึกษาตอบคำถามดังต่อไปนี้ให้ได้ใจความที่สมบูรณ์และถูกต้อง

1. จงบอกความสำคัญของการศึกษาด้านอนุกรมวิธานพืช
2. จงอธิบายวัตถุประสงค์การศึกษาด้านอนุกรมวิธานพืช
3. จงอธิบายขั้นตอนการวิจัยทางอนุกรมวิธานพืชมาให้เข้าใจ
4. จงสร้างรูปวิธานของพืชที่กำหนดไว้ในตารางดังต่อไปนี้

พืช ลักษณะ	มะปราง	มะขวิด	ถั่วกันภัย	พลวง
ลักษณะนิสัย	ไม่ยืนต้น	ไม่ยืนต้น	ไม้พุ่ม	ไม่ยืนต้น
ชนิดของใบ	เดี่ยว	ประกอบ	ประกอบ	เดี่ยว
การเรียงตัวของ ใบ	สลับ	สลับ	สลับ	สลับ
ดอก	ช่อ	ช่อ	เดี่ยว	เดี่ยว
ผล	ไม่มีปีก	ไม่มีปีก	ไม่มีปีก	มีปีก

และตอบคำถามต่อไปนี้

- 4.1 ลักษณะใดที่ไม่ควรนำมาสร้างรูปวิธาน
- 4.2 ให้เขียนไคอะแกรมในการสร้างรูปวิธาน